

Aktualne.cz - 10.01.2023

Martin Fendrych

Zbraní proti dezinformacím jsou informace. Kvalitní, nezblblá média, neziskovky a my

Zbroєю проти дезінформації є інформація. Якісні, безглузді ЗМІ, некомерційні організації та ми

В статті для видання письменник і журналіст Мартін Фендріх пише, що дезінформація, яка безпосередньо поширюється росією, повинна сприйматися як явна небезпека. За його словами, від дезінформації можна захиститися в першу чергу, можливо, навіть лише за допомогою інформації, інформування має бути масовим, повторюваним, невтомним, терплячим, професійним, треба інформувати старших людей і намагатися їм пояснити, наприклад, що ми повинні допомагати Україні. Автор підкреслює, що війна в Україні відкрила очі багатьом людям – навіть президенту Чехії М. Земану, який раптом став краще розуміти значення ЄС і НАТО тому, що жорстка реальність часто є ефективною зброєю проти дезінформації.

<https://nazory.aktualne.cz/komentare/zbrani-proti-dezinformacim-jsou-informace/r~4bfd407a8f7311edba63ac1f6b220ee8/>

Jak brzdít dezinformace? Má to dělat vláda, ministerstva, státní instituce? Mají se o to snažit občané, neziskové organizace? Nebo je to práce především pro média? - Téma dezinformací je mnoho let klíčové. Víme, jakou moc k sobě stáhly sociální sítě, jak mohou veřejné mínění ovlivnit dezinformační weby, ale i dezinformace šířené politiky. Jak se tomu bránit? Existuje účinná, ověřená cesta?

Nechci psát o materiálu, který unikl nebo byl vypuštěn z vlády a nese kostrbatý název Akční plán pro čelení dezinformacím. Nebyl zatím přijat a psalo se o něm velmi kriticky. Zajímá mě, jak se může dezinformačním vlnám bránit společnost. Nevěřím, že to vláda a státní úřady zvládnou samy. Aby jim to fungovalo, potřebovaly by především velkou důvěru veřejnosti a tu dnes postrádají, i když se vláda posunula oproti Babišovým dobám k lepšímu.

Zásadní teze zní: proti dezinformacím se dá bránit především, možná dokonce jedině, informacemi. Přitom je třeba si udělat jasno v pojmech: dezinformace mají rozkládat, rozbíjet, znejišťovat, mají podvádět a mást veřejnost, zhusta útočí na svobodu a demokracii. Naopak

smyslem informací je formovat, upevňovat, vyjasňovat stav věcí veřejných i neveřejných. Mají lidem umožňovat rozumné, účinné rozhodování.

Proto záleží na mnoha složkách společnosti. Vláda a státní instituce mají umět jasně informovat o svých krocích, o tom, co třeba nabízejí lidem klesajícím do nouze, do neschopnosti platit účty za energie. Toto vysvětlování, informování, má být masivní, opakované, neúnavné, trpělivé, profesionální.

Zásadní roli hrají média. Jednak, jak napsal kolega David Klimeš, média veřejnoprávní, Česká televize, Český rozhlas, Česká tisková kancelář, a jednak média soukromá. Veřejnoprávní média je třeba podpořit, nikoli dusit, škrtit, jak se to děje léta. Ale obří vliv mají i média soukromá, televize, servery, rádia, noviny, časopisy.

Jako jasné nebezpečí musíme vnímat dezinformační weby, ty, které přímo šíří dezinformace, v posledních letech hlavně ruskou propagandu. Mají se zavírat? Bude to fungovat? Moc na účinnost zavírání nevěřím, protože jeden web zavřete a druhý záhy vznikne. Lepší cestu vidím v poskytování informací, ve vysvětlování, který web je ryze dezinformační nebo částečně dezinformační. A to mají dělat jak seriózní média, která neslouží politikům ani velkému byznysu a která trvají na šíření pečlivě ověřených, kvalitních informací, tak kvalitní neziskovky i poučení jednotlivci.

Nejde jen o střet informací a dezinformací, rozhodující je i úroveň, kvalita, smysl seriózních médií. Ta v lovu na diváky a čtenáře stále víc zavalují svůj prostor balastem, levností, líbivostí, blbinami. Bulvarizují se. Nejde o dezinformace, jde o zahlcování lidí nepodstatným harampádím, na které se hodně kouká, kliká, ale zároveň "o nic nejde". Čím víc takového balastu je, tím víc pak skutečné informace zapadají, ztrácejí hodnotu. Konzument najednou nerozlišuje, ztrácí schopnost i zájem rozlišovat mezi podstatným a nepodstatným, stejně jako mezi pravdou a lží. Vede to k snazšímu šíření lží, pololží, manipulací.

Nebezpečná, nesmyslná vyváženost

Média se, opět v lovu na konzumenty, na kliky a sledovatele, pokoušejí "dát hlas" všem, včetně šířitelů dezinformací a třeba i propagátorů Putina a jeho války. Vznikla jakási absurdní představa "vyváženosti", něco jako "stejně Fialy jako Okamury", a to nemám na mysli veřejnoprávní televizi a rozhlas, kde "vyvažovat" musí. Jako by pro svobodu informací bylo důležité zveřejňovat i naprosto antidemokratické, antiústavní stanoviska, rozhovory a texty které míří proti svobodě. - Chci tím říct, že média, která se považují za seriózní, mají opravdu seriózními zůstat.

Velký význam mají nezávislé neziskové skupiny i veřejnoprávní média a jednotlivci, kteří dezinformace vyvracejí a jejichž práce je veřejně dostupná. Namátkou server Nelež, jehož cílem je "omezit šíření dezinformací v online prostoru. Upozorňujeme zadavatele reklamy, že se jejich komunikace může vyskytovat v negativním kontextu a ohrozit tak reputaci samotné značky". Čeští elfové, bojovníci proti dezinformacím na českém internetu. Ověřovna iRozhlasu, která se snaží vysvětlovat a ověřovat nepravdivé informace, polopravdy nebo překroucená fakta, a další. Tak vypadá stavění informací proti dezinformacím, má to nezastupitelnou hodnotu.

Ani seriózní média, ani neziskovky a jednotlivci vyvraceči dezinformací nedosáhnou na každého. Zásadní kus práce leží i na občanech, kterým zavádějící, svobodu zpochybňující kampaně nejsou lhostejné a chtějí jim čelit. Nemlčet, nenechat svoje okolí šířit lži, osobně tomu bránit. Bylo by cenné, kdyby existovala podobná akce, jako byla před 12 lety iniciativa Přemluv bábu! Chodit za staršími lidmi a pokoušet se jim vysvětlovat třeba to, že musíme Ukrajině

pomáhat, že to není žádné kašlání na "naše lidi", ba naopak.

Důležité je mediální vzdělávání už od prvního stupně základní školy. Mám na mysli mediální vyučování, kde s dětmi pracují lidé, kteří médiím rozumí, orientují se na internetu, znají a používají sociální sítě, z nichž se dezinformace šíří snadno a rychle jako víry. Ve vzdělávacích plánech to nesmí chybět. Práce pro základní a střední školy, předmět stejně důležitý jako čeština, přírodověda, matematika, jazyky. Tak s úspěchem postupují v severských zemích.

Záleží i na situaci, v níž se společnost nalézá. Po brutálním útoku na Ukrajinu je mnohem těžší propagovat Rusko a Putina. Kdo není vysloveně zmatený či nenávistný, ten musí chápat, že genocida jde proti všem našim hodnotám, málokdo chce měnit svobodný systém za barbarství a otročinu. Válka na Ukrajině mnoha lidem otevřela oči - dokonce i Zemanovi, najednou lépe chápou smysl EU i NATO. Tvrdá realita bývá účinnou zbraní proti dezinformacím.

Jsem přesvědčen, že nemá smysl spoléhat se na vládu, spoléhat, že stát, který v tom dělá tak uboze málo, za nás vliv dezinformátorů a rozsáhlých, měsíce či roky trvajících dezinformačních vln vyřeší. Nevyřeší. Musíme si pomoci sami. Ostatně od toho žijeme ve svobodném systému.